

19.8.2020

EOAK/5378/2019

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Kristian Holman

Vapaudenmenetystä koskeva asia

1 KANTELU

Kantelija arvosteli poliisin menettelyä. Hän kertoo, että poliisi otti hänet kiinni. Poliisi kertoi kantelijan kiinnioton liittyvän tappoon ja ampuma-aserikokseen. Kantelija kuljetettiin poliisiautolla tapahtumapaikalle, jossa oli käynnissä iso poliisioperaatio. Kantelija arvostelee sitä, että häntä pidettiin vaarallisessa paikassa poliisiautossa noin viisi tuntia, eikä hän päässyt käymään tarpeillaan. Tämän jälkeen hän oli vielä putkassa tunnin.

2 SELVITYS

(---)

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumat pääpiirteittäin

Poliisille on 23.5.2018 klo 23.46 tullut oma-aloitteinen tehtävä, jonka lähtötilanne on ollut se, että X:n poliisilaitoksen poliisipartio on havainnut, että [nimi] kerhotilan porttien edustalla [paikan nimi] on ammuttu kaksi laukausta parin sekunnin välein ja laukausten jälkeen yksi paikalla ollut ihminen on kaatunut maahan. Paikalla on ollut neljä miestä, joista kaksi poliisi tunki entuudestaan ja kaksi tuntematonta miestä. Laukausten jälkeen miehet ovat avanneet rakennuksen portit ja maassa maannut mies on raahattu maata pitkin porttien sisäpuolelle. Myös portin ulkopuolella ollut moottoripyörä on ajettu tuntemattoman miehen toimesta portin sisäpuolelle.

Noin puoli tuntia tapahtuman jälkeen poliisipartio (D/C) tapasi tapahtumapaikan läheisyydestä muutamien satojen metrien päästä kerrostalon ulko-oven luona istumassa miehen ja naisen. Miehellä oli päällä [nimi] tunnuksilla oleva takki ja huppari. Kyseinen vaatetus sekä ajankohta ja paikka herättivät poliisin epäilyjä henkilöiden mahdollisesta liittymisestä tapahtumiin. Kumpikin henkilöistä oli juovuksissa eikä tapahtuma-aikaan ollut juurikaan muuta liikennettä tai jalankulkijoita liikkeellä.

Henkilöt otettiin tilannejohtajana toimineen rikosylikonstaapeli B:n määräyksellä tarkastettavaksi ja laitettiin poliisiautoon asian selvittämistä varten. Mahdollisten epäiltyjen henkilöllisyydestä ei ollut tuossa vaiheessa tietoa. Myöhemmin henkilöt ilmenivät kantelijaksi sekä tämän

puolisoksi. Asiaa enemmän selvitettyä ilmeni, että kantelijan hallinnassa oleva moottori-pyörä löytyi kerhotilan edestä/pihalta. Tämä seikka vahvisti entisestään henkilöiden mahdollisen liittymän tapahtumapaikkaan ja mahdollisesti itse tapahtumaan. Henkilöt on aluksi laitettu eri poliisiautoihin ja loppujen lopuksi heidät on kumpikin jouduttu laittamaan partioauton kuljetustilaan.

Kun akuutti tilanne tapahtumapaikalla on alkanut olla ohi, Y:n poliisilaitoksella toiminut tehtävän yleisjohtaja, komisario E oli linjannut, että kaikki kerhotiloilla tavatut ja poliisin hallussa olevat henkilöt otettaisiin kiinni rikosnimikkeiden ollessa tappo ja ampuma-aserikos. Tilannejohtajana toiminut rikosylikonstaapeli B oli vahvistanut, että yleisjohtajan linjauksen mukaisesti kaikki on määrätty kiinni otettaviksi, myös kantelija ja tämän puoliso.

Kantelija kuljetettiin poliisiasemalle, jonne oli paikalle hälytetty rikoskomisario A, joka toimi jutukokonaisuuden tutkinnanjohtajana ja myös yleisjohtajana noin klo 02.00 alkaen. Kantelijalta ja tämän puolisolta on otettu poliisiasemalla ruutisavunäyte ja tämän jälkeen heidät päästettiin vapaaksi rikoskomisario A:n päätöksellä. Ruutisavunäytteiden ottamisesta on päättänyt yleisjohtaja E. Perusterikoksena näytteen ottamisen aikaan on ollut muun muassa tappo. Selvitysten mukaan epäselväksi on jäänyt, onko kantelija ollut poliisiasemalla lukitussa tilassa vai ei.

Poliisipartio on joutunut lähtemään poliisiasemalta takaisin tapahtumapaikalle eikä kantelijaa ole kirjattu heidän toimestaan kiinniotettuna poliisiasian tietojärjestelmään asiasta kirjattuun rikosilmoitukseen numerolla (---). D:n mukaan partio on kysynyt A:lta kiinniottamisen kirjaamisesta ja selvityksen mukaan A on todennut, että ne hoidetaan kyllä. Kirjaaminen oli kuitenkin jäänyt jostain syystä kokonaan tekemättä.

3.2 Selvitysten sisältöä

3.2.1 X:n poliisilaitoksen selvitys

Vanhempi konstaapeli D:n selvitys

D kertoo selvityksessään, että poliisipartio tapasi kantelijan yhdessä puolisonsa kanssa [kadun nimi] kerrostalon rapun edustalta suunnilleen puoli tuntia tapahtuman jälkeen. Etäisyyttä tapahtumapaikan ja [kadun nimi] välillä n. 500 metriä.

Kantelijan puolisollla oli yllään [nimi] MC eli [nimi]-tunnuksellinen takki ja huppari, joten partio otti pariskunnan poliisiauton takatilaan lisäselvityksen saamiseksi. Huomioiden tekopaikka ([nimi] kerhotila) ja kantelijan puolison [nimi]-tunnuksien käyttäminen herätti luonnollisesti epäilyksen, oliko heillä yhteyttä tapahtumaan.

Tapauksessa oli kysymys vaativasta poliisioperaatiosta, jossa oli syytä epäillä, että ihminen saattaisi olla vakavassa hengen ja terveyden vaarassa tai jopa joutunut henkirikoksen uhriksi. Näillä lähtötiedoilla kantelijan ja hänen puolisonsa kiinniottaminen oli välttämätön toimenpide esitutkinnan turvaamiseksi ja lisäselvityksen saamiseksi sen osalta, että olivatko he jollain tapaa osallisia tapahtumassa.

Vapaudenmenetyksien kirjaamisien osalta on todennäköisesti tullut tietokatkos partioiden välillä. Poliisipartio lähti lähes saman tien takaisin tapahtumapaikalle eristämään aluetta. Partio kysyi komisario A:lta kirjaamisista, joka sanoi, että ne hoidetaan kyllä. Yleisesti poliisipartio kirjaa itse oman asiakkaan ilmoituksen kiinniottamisen osalta, mutta tässä tilanteessa partion piti

lähteä takaisin tapahtumapaikalle, niin on mahdollista, että tieto vapaudenmenetyksen kirjaamisesta ei kulkenut eteenpäin.

D toteaa selvityksessään, että tämänlaisessa tapauksessa tulee ottaa huomioon epäillyn rikoksen laatu suhteessa asianosaiselle aiheutuneeseen haittaan. Tapauksessa, jossa kyse on jopa mahdollisesta henkirikoksesta, on asianosaisen kärsimä haitta (lyhytaikainen vapauden menettäminen) D:n mielestä vähäinen suhteessa epäillyn rikoksen laatuun. D:n mukaan partiolla ei olisi ollut toisin toimimisen mahdollisuutta, kuin ottaa kantelija säilöön.

Vanhempi konstaapeli C:n selvitys

C kertoo tapahtumista yhtenevästi D:n kanssa. C toteaa edellisen lisäksi myös, että pariskunta otettiin poliisiautoon asian selvittämistä varten esitutkintalain 6. luvun 3, 5 ja 6 § mukaisesti. Tilanteen vakavuus ja kiireellisyys huomioon ottaen poliisilla ei ollut mahdollisuutta esimerkiksi kuljettaa pariskuntaa toiseen paikkaan. Kaikki tehtävällä olleet poliisipartiot olivat sidotut jonkin asian hoitamiseen.

Kun tilanne alkoi olla ohi, tehtävän yleisjohtaja linjasi, että kaikki kerhotiloilla tavatut ja poliisin hallussa olevat henkilöt otetaan kiinni, rikosnimikkeet olivat alustavasti tappo ja ampuma-aserikos. C soitti vielä erikseen tilannejohtajana toimineelle ylikonstaapeli B:lle ja kysyi, miten kantelijan ja tämän puolisin kanssa menetellään. Vastaus oli, että yleisjohtaja oli linjannut kaikki kiinniotettaviksi, em. pariskunta mukaan lukien.

Pariskunta laitettiin C:n muistikuvan mukaan turvallisuustarkastuksen jälkeen kahteen eri poliisiautoon (kuljetustilaan). Jossakin vaiheessa kummatkin olivat C:n ja D:n partioautossa, koska toinen partio sai tehtävällä toisen roolin eikä ollut muuta partioautoa, minkä takatilaan olisi voinut laittaa toisen henkilön. C muistaa, että kantelija pyysi päästä virtsaamaan ollessaan poliisiauton kuljetustilassa, mutta se ei ollut olosuhteet huomioon ottaen mahdollista tehtävän alkuvaiheessa, vaan se olisi vasta onnistunut myöhemmin.

C kertoo edelleen, että tilannejohtaja määräsi poliisipartion sulkemaan [kadun nimi] kaikelta liikenteeltä, ettei kukaan ylimääräinen liiku alueella, jossa poliisi hoitaa tehtävää. C ilmoitti, että poliisiautossa istuu kaksi henkilöä, joten voisiko toinen auto ottaa sen tehtävän hoitaakseen. Yhtään toista mahdollista autoa ei ollut laittaa eristämään aluetta, joten tilannejohtaja määräsi C:n ja D:n poliisipartion siihen. Poliisiauton sijainti oli tuolloin yli 150 metrin päässä tapahtumapaikasta, keula tapahtumapaikkaa kohti. Olosuhteisiin nähden kuljetustilassa olleella pariskunnalla ei C:n mukaan ollut hengen ja terveyden vaaraa. Alueella oli kuitenkin tuossa vaiheessa jo runsaasti poliiseja. Pariskuntaa ei tehtävän luonteen vuoksi voitu vapauttaa ja heidän pitämisensä poliisiautossa oli välttämätöntä.

Partion saavuttua [kaupungin nimi] poliisiasemalle, komisario A oli saapunut poliisiasemalle ja ottanut tehtävän yleis- ja tutkinnanjohtajan vastuun. C selosti vielä erikseen hänelle, että poliisipartio tapasi pariskunnan ja mikä heidän mahdollinen osuutensa tapahtumiin on. C ehdotti A:lle, että kantelija ja tämän puoliso vapautettaisiin, sillä ei vaikuttanut todennäköiseltä, että jompikumpi olisi ampunut aseella illan aikana. Pariskunnan kertoma vaikutti myös vilpittömältä, mikä puolsi heidän syyttömyyttään. A suostui tähän ja pariskunta päästettiin pois.

C ei muista, odottiko pariskunta poliisiautossa vai missä eikä sitä, kuka kirjasi rikosilmoituksen poliisiasian tietojärjestelmään, mutta poliisipartio ei lisännyt henkilöitä tietojärjestelmään mihinkään asemaan. Mikäli pariskunta olisi ollut sellissä, kyse on ollut erittäin lyhyestä ajasta sen

päättämiseksi, jatkuuko heidän vapaudenmenetyksensä vai ei. Hätäkeskustietojärjestelmästä käy ilmi, että pariskunta on istunut poliisiautossa maksimissaan 2,5 tuntia.

Rikosylikonstaapeli B:n selvitys

Kenttäjohtajana toiminut B kertoo, että poliisipartio otti kantelijan ja tämän puolison tarkistettaviksi ja hänen määräyksestään ja heidät laitettiin poliisiautoon asian selvittämistä varten. Kyseessä oli törkeä henkeen ja terveyteen kohdistuva rikosepäily, joka vaati kiireellisiä toimenpiteitä ja lisätietoa tapahtuneesta. Epäiltyjen henkilöllisyydestä ei ollut tuossa vaiheessa tietoa. Toisen näistä poliisin hallussa olleista henkilöistä hallitsema moottoripyörä oli kerhotalon eli tapahtumapaikan edessä. Henkilöiden kiinniottamisen tarve perustui esitutkintalain 6 luvun 3,5 ja 6 pykäliin.

Eristettävä alue huomioiden sivullisten turvallisuus niin ajoneuvo- kuin mahdollisen jalankulku- liikenteenkin osalta oli suuri ja työturvallisuus muodosti myös omat erityishaasteensa. Poliisipartioita ei voitu irrottaa tehtäviltänsä vielä tässä vaiheessa vaan kaikkia tarvittiin, myös niitä joissa oli poliisin hallussa olevia henkilöitä. Poliisiauton kuljetustilassa olevia henkilöitä ei saatettu vaaraan missään vaiheessa viemällä heitä liian lähelle eristettävää kiinteistöä.

Rikoskomisario A:n selvitys

A kertoo, että tehtävän alkuvaiheessa johtovastuussa on ollut poliisin yleisjohtaja, joka on tuona aikana toiminut Y:n poliisilaitoksen johtokeskuksessa. A oli hälytetty työhön kotoa ja hän ottanut tilanteen hoidettavakseen 24.5.2018 noin kello 02.00. Asiasta on laadittu X:n poliisiin rikosilmoitus numerolla (---). A on toiminut myös tämän asian johdosta aloitetun esitutkinnan tutkinnanjohtajana.

Tapahtumien alkuvaiheessa rikosepäilyyn liittyen on yleisjohtajana toimineen Y:n poliisilaitoksen komisario E:n tekemien päätösten perusteella tehty lukuisia kiireellisiä esitutkintatoimenpiteitä, joista osa on pakkokeinoja. Henkilöitä on muun muassa otettu rikoksesta epäiltyinä kiinni. Näiden toimenpiteiden perusteista ja tapahtumahetkellä käytettävissä olleesta tiedosta A ei pysty lausumaan, koska esittelyt asiassa on tehtyjä aiemmin yleisjohtajana toimineelle poliisimiehelle ja hän on yhdessä tehtävän tilannejohtajan kanssa johtanut tehtävää tapahtuman ollessa akuutissa vaiheessa.

A:n saatua tehtävälle osallistuneilta tilannejohtajalta sekä yksittäisiä osatehtäviä tuona aikana hoitaneilta poliisimiehiltä riittävän tilannekuvan, hän on välittömästi, muistikuvansa mukaan vanhempi konstaapeli C:n esittelystä, määrännyt kaksi poliisin paikalta esitutkintaan läsnä oleviksi kiinniotettua henkilöä vapautettavaksi, koska tuolloin käytettävissä olleen tiedon ja saadun selvityksen perusteella heitä ei ole lopulta ollut syytä epäillä tai todennäköisiä syitä epäillä heitä siitä rikoksesta, jonka johdosta esitutkinta on aloitettu.

Poliisilaitoksen lausunto

Poliisilaitos toteaa lausunnossaan, että kantelijan kiinniotto on saatujen selvitysten mukaan ollut perusteltu ottaen huomioon tehtävän lähtötilanne ja se, että kantelijan hallinnassa oleva moottoripyörä on löytynyt kerhotilan edustalta/pihasta. Lähtötilanteen mukaan kyseessä on ollut oletettavaa, että henki tai terveys on ollut todellisessa vaarassa ja tämän mukaan on myös mitoitettu poliisin toimenpiteet tapahtumapaikalla.

Kantelijan ottamisella poliisin haltuun tilanteen selvittämiseksi on ollut perusteet ja myöhemmin Y:n poliisilaitoksen yleisjohtaja on päättänyt, että kaikki poliisin hallussa olevat henkilöt on otettava kiinni rikoksesta epäiltyinä ja peruserikoksena on ollut tässä vaiheessa muun muassa tappo. Tämä on ilmoitettu myös kantelijalle ja tältä pohjalta on otettu muun muassa ruutisavunäytteet.

Kantelijaa ei ole kirjattu poliisiasiaintietojärjestelmään missään vaiheessa kiinniotetuksi asiasta laadittuun ilmoitukseen (---). Rikosnimikkeinä lopullisessa tutkintailmoituksessa ovat olleet ampuma-aserikos, pahoinpitely ja vaaran aiheuttaminen. Alkuvaiheessa nimikkeinä on ollut muun muassa tappo.

Selvityksistä ilmenee, että yleensä se partio, kenen hallussa asiakas on, kirjaa myös hänet sisään ja tekee asianmukaiset merkinnät järjestelmiin. Tässä tapauksessa poliisipartio on joutunut lähtemään takaisin tapahtumapaikalle eristämään aluetta eikä ole ehtinyt kirjaamaan kantelijaa kiinniotetuksi. Asiasta on kuitenkin neuvoteltu rikoskomisario A:n kanssa ja hän on kertonut, että kirjaamiset hoidetaan ja partio voi palata tapahtumapaikalle. Tästä huolimatta kirjaus on jäänyt tekemättä ja asiaan on todennäköisesti vaikuttanut myös se, että kantelija ja hänen puolisonsa on A:n päätöksellä päätetty päästää vapaaksi ruutisavunäytteen ottamisen jälkeen. Kirjaaminen olisi tullut kuitenkin tehdä eli tältä osin poliisilaitos toteaa, että asiassa ei ole toimittu asianmukaisesti.

Poliisilaitoksella on omassa sisäisessä laillisuusvalvontasuunnitelmassaan ollut jo muutaman vuoden ajan yhtenä tarkastuskohteena niin pakkokeinolain kuin poliisilainkin mukaisten kiinniottopäätösten kirjaaminen ja niiden perusteleminen. Toimintaan tulla tätä kautta kiinnittämään huomiota myös jatkossa.

Kantelijan henki tai terveys ei selvitysten mukaan ole ollut missään vaiheessa uhattuna hänen ollessaan poliisin hallussa.

3.2.2 Y:n poliisilaitoksen selvitys

Komisario E:n selvitys

E kertoo toimineensa 23.5-24.5.2018 välisenä yönä X:n poliisilaitoksen yleisjohtajana. Tehtävää hoidettiin kyseisenä ajankohtana Y:n johtokeskuksesta.

Tehtävärekisterin mukaan klo 23.46 [kadun nimi] poliisipartio teki havainnon ampumisesta [nimi] kerhotilan edustalla. Partion ilmoituksen mukaan miestä ammuttiin ja tämän jälkeen uhri raahattiin kerhotilan alueelle. Havainto tehtiin n. 100 metrin päästä, eikä ampujan henkilöllisyydestä ollut tietoa. Myös mahdollisen uhrin henkilöllisyydestä ei ollut varmuutta. Tämä oli se alkutieto ja peruste jatkotoimenpiteille, eli epäily siitä, että on tapahtunut henkirikos tai sen yritys ja vainaja tai loukkaantunut uhri on kerhotilan alueella.

Tehtävän luonteesta ja kohteesta johtuen tapahtuman nähnyt partio ilmoituksen tehtyään jäi työturvallisuussyistä odottamaan paikalle lisäpartioita. Lisäpartioiden saavuttua partiot alkoivat valmistella kerhotilan alueelle menemistä ja lähialueiden haravointia mahdollisten pakenevien epäiltyjen kiinniottamiseksi.

E ei muista, oliko hän erikseen antanut määräyksen ottaa henkilöitä kiinni rikospaikan läheisyydestä vai ovatko partiot tehneet sen oma-aloitteisesti. Normaalisti tämä tapahtuu partioiden toimesta ilman määräystä. Kiinniotetuista henkilöistä ilmoitetaan yleisjohtajalle, joka ei erikseen

kirjaa tietoja minnekään, vaan sisään kirjaaminen tehdään Patja-järjestelmän lomakkeelle partion toimesta yleensä poliisilaitoksella. Vakavissa rikosepäilyissä yleisjohtajalle ilmoitetaan kiinniotetuista yleensä lukumäärä, eli ne henkilöt joiden osallisuutta tapahtumaan täytyy selvittää. Tarkempaa perustetta jokaisen henkilön kohdalta erikseen ei käydytä tässä yhteydessä, vaan se tapahtuu myöhemmin.

Kantelijan kiinniottamisesta ei ole tehty kirjausta Patja-järjestelmään. Annettujen selvityksen perusteella tämä on johtunut ilmeisesti unohduksesta tai tietokatkoksesta.

Kyseisen vakavan rikosepäilyn kohdalla kaikki henkilöt on otettu kiinni kerhotilan alueelta sekä läheisyydestä ne henkilöt joilla on jokin yhteys kerhotilaan. Kantelijan kohdalla peruste on ollut todennäköisesti se, että hänen seurassaan olleella miehellä on ollut [nimi] tunnuksilla oleva vaatetus päällään. Lisäksi kantelijan nimissä oleva moottoripyörä on ollut tapahtuma-aikaan pysäköitynä kerhotilan alueella. Nämä seikat yhdistävät tämän pariskunnan rikospaikkaan.

Alkuvaiheen epäselvän tilanteen missä asetta käyttänyt henkilö on jäänyt tuntemattomaksi, on ollut perusteltua ottaa kaikki henkilöt kiinni joilla saattaa olla jokin osallisuus tekoon tai tietoja asiasta. Lisäksi on huomioitava, että ampumisen ja kiinniottojen välillä on ollut viivettä ja on mahdollista, että varsinainen tekijä on ehtinyt paeta kerhotilan alueelta. Kantelijan kiinniotto on ollut myös tarpeen selvittää, onko kyseessä rikoslain 15 luvun 11 §:n mukainen rikosentekijän suojeleminen. Alue ei ole alkuvaiheessa ollut eristettynä ja yhden henkilön on nähty poistuvan rikospaikalta teon jälkeen. Kantelijan kiinniottossa on siis ollut myös tarpeen selvittää, onko hän osallistunut edistämään rikosentekijän pakoa tai tekovälineen hävittämisessä. Johtosuhteen vaihtumisen jälkeen E ei ole ollut tehtävän kanssa tekemisissä eikä osallistunut esitutkintaan.

Poliisilaitoksen lausunto

Y:n poliisilaitoksen lausunnossa pidetään todennäköisenä, että X:n poliisilaitoksen partio on oma-aloitteisesti ottanut kantelijan ja tämän puolison kiinni niiden välittömien toimenpiteiden suorittamiseksi, jotka ovat olleet tarpeen esitutkinnassa. Tilannejohtajana toiminut B on kertomansa mukaan vahvistanut pariskunnan laittamisen poliisiautoon ja heidän kuljettamisen poliisiasemalle yleisjohtaja E:lta saamansa linjauksen mukaisesti. Koska yleisjohto on kohtuullisen nopeasti, hieman yli kolmen tunnin kuluttua tapahtumasta, siirtynyt X:n poliisilaitokselle, ei E:lla ole tarkkaa tietoa kantelijan vapaudenmenetyksen pituudesta eikä kiinniotettujen kokonaismäärästä.

Mitä tulee saadun selvityksen valossa komisario E:n mitä ilmeisimmin antamaan yleislinjaukseen koskien tapahtumapaikalta ja sen välittömästä läheisyydestä kiinniotettavia henkilöitä, Y:n poliisilaitos katsoo linjauksen olevan lain ja yleisen käytännön mukainen. Kyse on ollut erittäin vakavasta henkeen ja terveyteen kohdistuvasta rikosepäilystä ja kantelijalta on voitu perustellusti olettaa saatavan merkityksellisiä tietoja asian selvittämisen kannalta. Kantelijan aviomiehellä oli ollut päällään [nimi] tunnuksilla oleva takki ja kantelijan hallinnassa oleva moottoripyörä oli ollut kerhotilan edessä/pihalla.

Kantelijan velvoittaminen jäämään paikalle ja odottamaan poliisiautossa sekä hänen kuljettamisensa poliisiasemalle on Y:n poliisilaitoksen näkemyksen mukaan ollut perusteltua ja hänen läsnäolonsa esitutkinnassa välttämätöntä. Kantelijan vapaudenmenetys on perustunut esitutkintalain 6 luvun 3 §:ään.

Y:n poliisilaitos toteaa kaiken asiassa saadun selvityksen perusteella olevan jossain määrin epäselvää, onko kyseessä ollut varsinainen kiinniotto vai paikallejäämisvelvoitteeseen perustunut vapaudenmenetys. Tapahtumatietojen perusteella ei ole yksiselitteisen selvää, onko kantelija vastustanut velvoitetta jäädä selvittämään asiaa ja onko häntä ylipäänsä otettu kiinni esitutkintalain em. pykälän mahdollistamalla tavalla. Tosiasiallisesti hänen vapaa poistumisensa paikalta on kuitenkin estetty ja hän on ollut poliisin toimenpiteiden kohteena noin kolmen tunnin ajan. Tämä vapaudenmenetysaika on kuitenkin joka tapauksessa, myös kantelijan itsensäkin väittämänä aikana, jäänyt esitutkintalain 6 luvun 5 §:n asettamien enimmäismäärien alle.

Y:n poliisilaitos toteaa edelleen, ettei yleisjohtajana toimineen E:n virkatehtäviin kuulu kiinniottotujen kirjaaminen poliisiasian tietojärjestelmään, vaan kiinniottot kirjataan kiinniottavien partioiden toimesta. Yleisjohtajan ja viime kädessä tutkinnanjohtajan tulee kuitenkin valvoa, että kiinniottot kirjataan asianmukaisesti ja oikein.

Nyt tarkasteltavassa tapauksessa tämä valvontavastuu on Y:n poliisilaitoksen näkemyksen mukaan siirtynyt yleisjohdon siirtymisen myötä X:n poliisilaitokselle. Komisario E:lla ei yleisjohdon siirtymisen jälkeen ole ollut enää tosiasiallisia mahdollisuuksia valvoa käytännön toimenpiteiden toteuttamista, vaan hän on jatkanut työvuoroaan eteläisen johtokeskuksen yleisjohtajana.

Asiassa saatujen selvitysten perusteella Y:n poliisilaitos katsoo komisario E:n menettelleen virkavelvollisuuksiensa mukaisesti ja muutoinkin vastaavien vaativien tilanteiden hoidosta poliisilaitosten kesken sovitulla tavalla. Huolimatta siitä, että kantelijan vapaudenmenetyksen tarkkaa pituutta ei mahdollisesti pystytä selvittämään, on kantelijan läsnäolo esitutkinnassa ollut perusteeltaan ja kestoaltaan esitutkintalain 6 luvun asettamien rajoitusten mukainen.

Poliisilaitos toteaa lopuksi, ettei Poliisiasian tietojärjestelmää ole suunniteltu nykyisen yleisjohtojärjestelmän tarpeisiin. Y:n poliisilaitoksen Johtokeskus tulee kehittämistoimenpiteenä kevään 2020 aikana käymään erikseen läpi kirjaamis- ja pakkokeinoprosessit, jotta vapaudenmenetysten kirjaaminen pystyttäisiin entistä paremmin varmistamaan.

3.3 Kannanotto

3.3.1 Vapaudenmenetyksen perusteet

Oikeusohjeita

Esitutkintalain 6 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan rikospaikalta tai sen välittömästä läheisyydestä tavatun henkilön on rikosten esitutkintaa suorittavan esitutkintavirkamiehen kehotuksesta jäätävä tälle paikalle tai saavuttava välittömästi virkamiehen edustaman esitutkintaviranomaisen lähimpään tarkoitukseen sopivaan toimipaikkaan tai muun esitutkintaviranomaisen vastaavaan toimipaikkaan. Jos hän ilman hyväksyttävää syytä kieltäytyy noudattamasta kehotusta tai tämä on hänen käyttäytymisensä perusteella todennäköistä, asianomainen virkamies voi estää häntä poistumasta paikalta tai ottaa hänet kiinni ja viedä kuultavaksi. Säännöksen 2 momentin mukaan rikospaikalta poistumassa oleva saadaan ottaa kiinni 1 momentissa tarkoitettujen kehotusten antamiseksi, jos olosuhteet ovat sellaiset, että kehotusta ei voida muuten saattaa hänen tietoonsa ja asian selvittäminen muuten vaarantuisi.

Esitutkintalain 6 luvun 5 §:n 1 momentin mukaan ketään ei saa pitää esitutkinnassa kauempaa kuin on välttämätöntä. Säännöksen 2 momentin mukaan muu kuin rikoksesta epäilty on velvollinen olemaan läsnä esitutkinnassa enintään 6 tuntia kerrallaan. Epäilty, jota ei ole pidätetty tai vangittu, on velvollinen olemaan läsnä kerrallaan enintään 12 tuntia ja, jos pidättämiseen on

pakkokeinolain 2 luvun 5 §:n mukaiset edellytykset, enintään 24 tuntia. Alle 15-vuotiaana tehdystä rikollisesta teosta epäilty on erittäin painavista syistä velvollinen olemaan läsnä kerrallaan yli 12 tuntia ja enintään 24 tuntia.

Esitutkintalain 6 luvun 6 §:n mukaan rikoksesta epäiltyä, joka on 5 §:n 2 momentin nojalla velvollinen olemaan läsnä esitutkinnassa ja jota ei ole pidätetty tai vangittu, saadaan esitutkinnassa pitää lukitussa tilassa, jos se on välttämätöntä hänen poistumisensa estämiseksi.

Pakkokeinolain 1 luvun 2 §:n mukaan pakkokeinoja saadaan käyttää vain, jos pakkokeinon käyttöä voidaan pitää puolustettavana ottaen huomioon tutkittavana olevan rikoksen törkeys, rikoksen selvittämisen tärkeys sekä rikoksesta epäillylle tai muille pakkokeinon käytöstä aiheutuva oikeuksien loukkaaminen ja muut asiaan vaikuttavat seikat.

Pakkokeinolain 2 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan poliisimies saa rikoksen selvittämistä varten ottaa kiinni verekseltä tai pakenemasta tavatun rikoksesta epäillyn.

Pakkokeinolain 2 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan, jos pidättämiseen on edellytykset, poliisimies saa ottaa rikoksesta epäillyn kiinni ilman pidättämismääräystäkin, jos pidättäminen voi muuten vaarantua. Poliisimiehen on ilmoitettava kiinniottamisesta viipymättä pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle. Tämän on 24 tunnin kuluessa kiinniottamisesta päätettävä, onko kiinni otettu päästettävä vapaaksi vai pidätettävä. Kiinnioton jatkuminen yli 12 tuntia edellyttää pidättämisen edellytysten olemassaoloa.

Pidättämisen edellytyksistä säädetään pakkokeinolain 2 luvun 5 §:ssä seuraavasti:

Rikoksesta todennäköisin syin epäilty saadaan pidättää, jos:

- 1) rikoksesta ei ole säädetty lievempää rangaistusta kuin kaksi vuotta vankeutta;
- 2) rikoksesta on säädetty lievempi rangaistus kuin kaksi vuotta vankeutta, mutta siitä säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta ja epäillyn henkilökohtaisten olosuhteiden tai muiden seikkojen perusteella on syytä epäillä, että hän:
 - a) lähtee pakoon taikka muuten karttaa esitutkintaa, oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa;
 - b) vaikeuttaa asian selvittämistä hävittämällä, turmelemalla, muuttamalla tai kätkemällä todistusaineistoa taikka vaikuttamalla todistajaan, asianomistajaan, asiantuntijaan tai rikoskumppaniinsa; taikka
 - c) jatkaa rikollista toimintaa;
- 3) hän on tuntematon ja kieltäytyy ilmoittamasta nimeään tai osoitettaan taikka antaa siitä ilmeisesti virheellisen tiedon; tai
- 4) hänellä ei ole vakinaista asuntoa Suomessa ja on todennäköistä, että hän poistumalla maasta karttaa esitutkintaa, oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa.

Kun henkilöä on syytä epäillä rikoksesta, hänet saadaan pidättää, vaikka epäilyyn ei ole todennäköisiä syitä, jos pidättämiseen on muuten 1 momentissa säädetty edellytykset ja epäillyn pidättäminen on odotettavissa olevan lisäselvityksen vuoksi erittäin tärkeää.

Alle 15-vuotiaana tehdystä rikollisesta teosta epäiltyä ei saa pidättää.

Arviointia

Totean, että asiassa saadut selvitykset ja lausunnot ovat osin ristiriitaisia. Tehtyjen päätösten sisällöstä ja perusteista ei ilmeisestikään ole saatavissa asian lopputulokseen ainakaan merkit-

tävästi vaikuttavaa lisäselvitystä. Nämä epäselvyydet johtuvat ainakin osittain siitä, että päätöksiä kantelijan vapaudenmenetyksestä ei ole kirjattu. Näin ollen on jouduttu pitkälti turvautumaan poliisimiesten muistikuviiin tapahtumista.

Saatujen selvitysten perusteella on selvää, että kantelija on ollut kiinniotettuna. Vapaudenmenetyksen perusteen osalta tilanne on monisyisempi. Tapahtumissa voidaan erottaa kolme päävaihetta ja päätöksentekotilannetta.

Ensinnäkin rikosylikonstaapeli B kertoo määränneensä kantelijan (ja hänen puolisonsa) laitettavaksi poliisiautoon ”asian selvittämiseksi” esitutkintalain 6 luvun säännösten perusteella.

Toisessa vaiheessa Y:n johtokeskuksessa yleisjohtajana toimineen komisario E:n määräyksestä kaikki kerhotiloilla tavatut ja poliisin hallussa olevat henkilöt otettiin kiinni, rikosnimikkeet olivat alustavasti tappo ja ampuma-aserikos. E on selvityksissään viitannut esitutkintalain 6 luvun säännöksiin.

Kolmannessa vaiheessa kantelija (ja hänen puolisonsa) vietiin poliisiasemalle, heistä otettiin ruutisavunäytteet ja heidät valokuvattiin. Kantelijan mukaan hän oli tunnin putkassa. Tutkinnanjohtajan ja yleisjohtajan tehtävät ottanut rikoskomisario A oli C:n esityksestä päättänyt, että kantelija ja hänen puolisonsa päästetään vapaaksi.

Käsittelen seuraavassa kutakin vaihetta erikseen.

Kiinniotto

D:n ja C:n kertoman perusteella on ilmeistä, että kantelijaa tai tämän puolisoa ei tuossa vaiheessa pidetty vielä jostain rikoksesta epäiltyinä. He pitivät kiinniottamista välttämättömänä esitutkinnan turvaamiseksi ja lisäselvityksen saamiseksi siitä, oliko kantelijalla ja hänen puolisolallaan jotain osuutta tapahtumissa. Päätöksen näyttää tässä vaiheessa tehneen kenttäjohtajana toiminut B. Hän toteaa, että kyseessä oli törkeä henkeen ja terveyteen kohdistuva rikosepäily, joka vaati kiireellisiä toimenpiteitä ja lisätietoa tapahtuneesta. Epäiltyjen henkilöllisyydestä ei hänen mukaansa ollut tuossa vaiheessa tietoa. Hänkään ei näytä katsoneen kantelijan (tai tämän puolison) olleen epäillyn asemassa. D:n mukaan kantelijalle kerrottiin, että poliisi selvittelee ampumatapausta ja että hänet on tavattu rikospaikan läheisyydestä, jonka vuoksi hänet on laitettava poliisiautoon asian selvittämistä varten.

Nähdäkseni on perusteltavissa, että poliisi selvitti kantelijan ja hänen miehensä mahdollista osuutta tapahtumiin. Esitutkintalain 6 luvun säännökset antavat tähän mahdollisuuden. Kuitenkin kiinniotto edellyttää, että henkilö ilman hyväksyttävää syytä kieltäytyy noudattamasta kehoitusta jäädä paikalle tai välittömästi saapua poliisin toimipaikkaan tai tämä on hänen käyttäytymisensä perusteella todennäköistä. Nyt ei ole mitään selvitystä siitä, että tällaista kieltäytymistä olisi ollut. Näyttää siltä, että kantelija ja hänen puolisonsa on varsin suoraviivaisesti päätetty ottaa kiinni ilman, että olisi riittävästi arvioitu kaikkia esitutkintalain 6 luvun 3 §:n mukaisen kiinnioton edellytyksiä.

Kiinnitän tästä toimenpiteestä saadun selvityksen mukaan päättäneen rikosylikonstaapeli B:n huomiota huolelliseen vapaudenmenetyksen perusteiden arvioimiseen.

Komisario E:n menettely

Yleisjohtajana tapahtumien alkuvaiheessa toiminut Y:n poliisilaitoksen komisario E ei muista, onko hän erikseen antanut määräyksen ottaa henkilöitä kiinni rikospaikan läheisyydestä vai ovatko partiot tehneet sen oma-aloitteisesti. E:n mukaan on joka tapauksessa ollut perusteltua ottaa kaikki henkilöt kiinni, joilla saattoi olla jokin osallisuus tekoon tai tietoja asiasta.

Totean, että muun asiassa saadun selvityksen mukaan yleisjohtaja oli määrännyt, että ”kaikki kerhotiloilla tavatut ja poliisin hallussa olevat henkilöt otetaan kiinni, rikosnimikkeet olivat alustavasti tappo ja ampuma-aserikos”. Vanhempi konstaapeli C kertoo soittaneensa vielä erikseen tilannejohtaja B:lle ja kysyneensä, mitä kantelijalle ja tämän puolisolle tehdään. Vastaus oli ollut, että yleisjohtaja oli linjannut kaikki kiinniotettaviksi, kantelija ja hänen puolisonsa mukaan lukien.

Komisario E on ilmoittanut päätöksensä perustuneen esitutkintalain 6 lukuun. Tältä osin on toistettava se, mitä olen edellä todennut rikosylikonstaapeli B:n päätöksestä. Esitutkintalain 6 luvun 3 §:n mukainen kiinniotto edellyttää, että henkilö ilman hyväksyttävää syytä kieltäytyy noudattamasta kehotusta jäädä paikalle tai välittömästi saapua poliisin toimipaikkaan tai tämä on hänen käyttäytymisensä perusteella todennäköistä.

E ei ole selvittänyt, että hänellä olisi ollut tällaista tietoa tai että hän ylipäätään olisi arvoinut näitä seikkoja. Saatu selvitys viittaa siihen, että kyse on ollut suoraviivaisesta ratkaisusta ottaa kiinni kaikki asiaan mahdollisesti liittyvät henkilöt, olivat he sitten epäiltyjä tai eivät ja riippumatta siitä, miten he poliisin läsnäolokehotuksiin suhtautuisivat.

Sen perusteella, mitä E:n päätöksen sisällöstä on esitetty (”kaikki kerhotiloilla tavatut ja poliisin hallussa olevat henkilöt otetaan kiinni, rikosnimikkeet olivat alustavasti tappo ja ampuma-aserikos”), pidän päätöstä kovin puutteellisena, koska siitä ei käy ilmi, miltä osin kyse on mahdollisesti epäiltyjen kiinniottamisesta ja miltä osin esitutkintalain 6 lukuun perustuvista kiinniottoista. Kun päätöstä ei ole kirjattu, jää arvailujen varaan, mikä sen sisältö ja perustelut lopulta ovat olleet. Vapaudenmenetyksen kyseessä ollen tämä ei ole hyväksyttävää.

Kiinnitän komisario E:n huomiota huolelliseen vapaudenmenetyksen perusteiden arvioimiseen.

Yleisemmältä kannalta kiinnitin huomiota komisario E:n selvityksessään lausumaan siitä, että ”kiinniotetuista henkilöistä ilmoitetaan yleisjohtajalle, joka ei erikseen kirjaa tietoja minnekään, vaan sisään kirjaaminen tehdään Patja-lomakkeelle partion toimesta yleensä poliisilaitoksella. Vakavissa rikosepäilyissä yleisjohtajalle ilmoitetaan kiinniotetuista yleensä lukumäärä, eli ne henkilöt joiden osallisuutta tapahtumaan täytyy selvittää. Tarkempaa perustetta jokaisen henkilön kohdalta erikseen ei käydä tässä yhteydessä, vaan se tapahtuu myöhemmin.”

Jos Y:ssä toimivalle yleisjohtajalle ilmoitetaan vain kiinniotettujen lukumäärä, eikä henkilökohtaista perustetta käydä läpi, niin käsitykseni mukaan yleisjohtajalla ei lähtökohtaisesti ole tosiasiallista mahdollisuutta tehdä yksittäistä henkilöä koskevaa perusteltua päätöstä kiinniotosta. Tällainen menettely on niin summaarista, ettei sitä voi perusoikeuksiin puuttuttaessa hyväksyä. Jos näin menetellään, niin myös vastuu päätöksestä ja sen seurauksista hajaantuu tavalla, jota en pidä hyväksyttävänä. Tosiasiassahan päätös tehdään tuolloin ”kentällä” tapahtumapaikalla. Jos kiinniottoja tehdään yleisjohtajan määräyksestä, niin hänen tulee asianmukaisesti yksilöidä päätöksensä perusteet kunkin henkilön osalta. Eri asia on, että useampien henkilöiden kohdalla peruste voi tosiasiallisesti olla sama.

Tapahtumat poliisiasemalla

Rikoskomisario A:n mukaan hän on riittävän tilannekuvan saatuaan määrännyt C:n esittelystä kantelijan ja hänen miehensä vapautettavaksi, koska tuolloin käytettävissä olleen tiedon perusteella ei ole ollut syytä epäillä tai todennäköisiä syitä epäillä heitä siitä rikoksesta, jonka johdosta esitutkinta oli aloitettu. A:n mukaan he olivat olleet esitutkintaan läsnä oleviksi kiinniotettuina.

Asiassa ei ole tullut ilmi aihetta epäillä A:n menetelleen asiassa moitittavasti.

Selvitysten perusteella on jossain määrin epäselvää, pidettiinkö kantelijaa tässä vaiheessa rikoksesta epäiltynä. Kukaan selvityksiä antaneista poliisimiehistä ei ole ottanut tähän kantaa.

Totean, että kantelijalta on poliisilaitoksella otettu ruutisavunäyte (eli tehty henkilönkatsastus) ja otettu valokuva (eli henkilötuntemerkki). Tämäkään ei ole ratkaisevaa, koska nämä toimenpiteet voidaan tietysti, tosin varsin tiukoin edellytyksin tehdä myös muulle kuin epäillylle. Kantelu ei ole koskenut näitä toimenpiteitä, enkä siten ota niiden edellytyksiin kantaa. Joka tapauksessa C:n ja D:n mukaan kantelijalle kerrottiin, että ”poliisi epäilee rikosta, jossa nimikkeenä tappo, joten hänestä otetaan ruutisavunäytteet, jonka jälkeen selvitetään jatkotoimenpiteet”.

Selvityspyynnössäni olen pyytänyt selvittämään, mitä kantelijalle ilmoitettiin toimenpiteiden syyksi. Kukaan ei ole ottanut kantaa siihen, mikä kantelijan asema oli ja mitä hänen asemakseen oli ilmoitettu. On mahdollista, että tämä on osoitus siitä, ettei kukaan ollut tehnyt tästä varsinaista arviota. Sinänsä on selvää, että poliisilla on ollut syytä epäillä rikoksen tapahtuneen ja että on ollut perusteet selvittää, onko kantelijalla ja tämän miehellä jotain osuutta tapahtumiin.

Kantelijan kohdalla peruste toimenpiteille on selvityksen mukaan ollut se, että hänen seurassaan puolen kilometrin päässä tapahtumapaikalta olleella miehellä on ollut [nimi] tunnuksilla oleva vaatetus. Lisäksi kantelijan nimissä oleva moottoripyörä on ollut tapahtuma-aikaan pysäköitynä kerhotilan alueella. Nämä seikat olivat sinänsä yhdistäneet kantelijan rikospaikkaan. Pidän kuitenkin selvänä, että selvityksissä esitetyn perusteella ei ole ollut sellaisia tosiseikkoja, joiden perusteella kantelijaa olisi voitu oikeudellisesti hyväksyttävällä tavalla pitää rikoksesta epäiltynä.

Korostan myös, että jos kantelijaa olisi pidetty epäiltynä, hänelle olisi tullut tämä asemansa ilmoittaa esitutkintalain 4 luvun 9 §:n mukaisesti. Tuon lainkohdan mukaan

Kun henkilöön kohdistetaan esitutkintatoimenpiteitä, hänelle on mahdollisimman nopeasti ilmoitettava hänen asemansa esitutkinnassa. Tällainen ilmoittamisvelvollisuus koskee myös asemassa tapahtuneita muutoksia.

Henkilöä voidaan kohdella esitutkinnassa kuultavana, jos hänen asemansa on epäselvä.

Kantelijan asemalla on merkitystä myös lukitussa tilassa pitämisen kannalta. Kantelija on kertonut olleensa poliisiautossa vietetyn ajan lisäksi tunnin putkassa. Vanhempi konstaapeli C toteaa poliisiaseman osalta, ettei muista ”onko pariskunta ollut sellissä vai poliisiautossa. Mikäli pariskunta olisi ollut sellissä, kyse on ollut erittäin lyhyestä ajasta sen päättämiseksi, jatkuuko heidän vapaudenmenetys vai ei”. Kun tämä on ainoa poliisin puolelta esitetty selvitys, niin pidän uskottavana kantelijan esittämää, että hän ollut poliisiasemalla jossain lukitussa tilassa. Asian lopputuloksen kannalta ei ole merkitystä, onko hän ollut siellä tunnin vai vähemmän aikaa.

Joka tapauksessa esitutkintalain 6 luvun perusteella (johon siis selvityksissä enimmäkseen vedotaan) lukittuun tilaan ei saa sijoittaa kuin rikoksesta epäillyn. Jos siis kantelija ei ollut rikoksesta epäilty, niin häntä ei olisi saanut lyhyeksikään ajaksi sijoittaa lukittuun tilaan, jollainen on myös ns. sumpu.

3.3.2 Kiinniottamisen kirjaaminen

Oikeusohjeita

Valtioneuvoston asetuksen esitutkinnasta, pakkokeinoista ja salaisesta tiedonhankinnasta 2 luvun 1 §:ssä todetaan seuraavasti:

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, kiinniottamisesta ja pidättämisestä on kirjattava 1 luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitettuun henkilörekisteriin:

- 1) kiinniotetun tai pidätetyn henkilötiedot;
- 2) rikos, josta kiinniotettua tai pidätettyä epäillään;
- 3) kiinniottamisen tai pidättämisen peruste sekä milloin pakkokeinolain 2 luvun 4 §:n 1 momentissa tai 10 §:n 1 momentissa tarkoitettu ilmoitus on tehty;
- 4) kiinniottamisesta tai pidättämisestä päättänyt virkamies;
- 5) kiinniottamis- tai pidättämisaika;
- 6) pidättämispäätöksen tekoaika;
- 7) aika, jolloin pidätetylle on ilmoitettu vangitsemisvaatimuksen tekemisestä;
- 8) vangitsemisvaatimuksen ja vangitsemispäätöksen tekoaika sekä vangitsemisestä päättänyt tuomioistuin;
- 9) tieto mahdollisesta puolustajanmääräyksestä;
- 10) vapaaksi päästämisen aika;
- 11) milloin ja kenelle pakkokeinolain 2 luvun 4 §:n 2 momentissa tai 2 luvun 10 §:n 2 momentissa tarkoitettu ilmoitus on tehty ja, jos ilmoitus on tehty vastoin kiinniotetun tai pidätetyn tahtoa, syy siihen;
- 12) kiinniotetun tai pidätetyn kahlehtiminen ja erillistilaan sijoittaminen sekä toimenpiteen syy ja kesto;
- 13) milloin kiinniotetulle, pidätetylle tai vangitulle on ilmoitettu kirjallisesti hänen oikeuksistaan esitutkintalain 4 luvun 17 §:n mukaisesti ja ilmoituksen tekijä.

Mitä 1 momentissa säädetään, on soveltuvin osin noudatettava myös, kun joku on muuten kuin pidättämispäätöksen nojalla sijoitettu lukittuun tilaan.

Arviointia

Selvityksistä ilmenee, että yleensä se partio, kenen hallussa asiakas on, kirjaa myös hänet sisään ja tekee asianmukaiset merkinnät järjestelmiin. Tässä tapauksessa poliisipartio on joutunut lähtemään takaisin tapahtumapaikalle eristämään aluetta eikä ole ehtinyt kirjaamaan kantelijaa kiinniotetuksi. Asiasta on kuitenkin neuvoteltu rikoskomisario A:n kanssa ja hän on kertonut, että kirjaamiset hoidetaan ja partio voi palata tapahtumapaikalle. Kirjaaminen on kuitenkin jäänyt tekemättä.

Käsitykseni mukaan A on näin ottanut vastuun siitä, että kirjaamiset hoidetaan. Lähtökohtaisesti tutkinnanjohtajan tulee valvoa, että tutkintatoimenpiteet on asianmukaisesti kirjattu. Kiinnitän A:n huomiota siihen, että lukittuun tilaan sijoittaminen on tullut kirjata asianomaiseen poliisin henkilörekisteriin.

Yleisemminkin tässä asiassa herättää huomiota se, että kantelijan vapaudenmenetyksen perusteista ja kestosta ei ole ollut jälkikäteen saatavissa tarkempaa selvitystä.

Toimintojen pilkkoutuminen paikalla olleiden poliisipartioiden kesken ja toisaalta tilanteen yleisjohtaminen Y:stä käsin näyttää aiheuttaneen jonkinlaisia ongelmia tiedonkulussa kiinniottojen osalta. Vaikuttaa siltä, että yksi poliisimies määräsi kiinnietoista, toiset toteuttivat sen tietämättä välttämättä tarkemmin kiinnioton syytä ja kertoivat toimenpiteen perusteet toimenpiteen kohteille käytettävissään olevien tietojen perusteella. Poliisilaitoksella oli tarkoitus tehdä varsinainen kirjaaminen ja ilmoitus pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle.

Tässä ketjussa vaikuttaakin johtosuhteiden muuttumisen lisäksi olleen eri toimijoita ja kohtia, joissa tiedonkulku on voinut häiriintyä ja jopa kokonaan katketa, kuten selvityksistä ilmenevin tavoin ainakin kiinnioton kirjaamisessa on tapahtunut. Mainitun kaltainen menettely luonnollisesti aiheuttaa erityisiä vaatimuksia poliisimiesten väliselle tiedonkululle, erityisesti yksilön oikeusturvan toteutumisen kannalta. Pahimmillaan tällainen tilanne voi johtaa siihen, ettei kiinniottopäätöksen tekijää ja kiinnioton suorittaneita poliisimiehiä saataisi selvitettyä.

Tämäkin tapaus osoittaa muun muassa sen, että kirjaaminen on yksi keskeinen oikeusturvatae, jolla edistetään muun muassa päätöksenteon asianmukaisuutta ja kontrolloitavuutta. Tapahtumien kirjaamisessa tulee noudattaa erityistä huolellisuutta silloin kun kyse on tämänkaltaisista yksilön perusoikeuksia rajoittavista toimenpiteistä, kuten vapaudenmenetyksestä. Asianmukaisuus edellyttää, että kirjaamisen tai muun dokumentointitavan tulee olla tarkkuudeltaan sellainen, että se antaa luotettavan ja objektiivisen kuvan yksittäisestä tapahtumasta ja siitä, voidaanko poliisin menettelyä pitää perusteltuna myös jälkikäteen arvioituna.

Y:n poliisilaitos on lausunnossaan todennut, että poliisiasiaintietojärjestelmää ei ole suunniteltu nykyisen yleisjohtajärjestelmän tarpeisiin. Y:n poliisilaitoksen johtokeskus tulee kehittämistoimenpiteenä käymään erikseen läpi kirjaamis- ja pakkokeinoprosessit, jotta vapaudenmenetyksen kirjaaminen pystyttäisiin entistä paremmin varmistamaan. Pidän tätä perusteltuna ja pyydän poliisilaitosta ilmoittamaan minulle toimenpiteistään.

3.3.3 Kohtelu kuljetuksen aikana

Oikeusohjeita

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (jäljempänä putkalaki) 1 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan vapautensa menettäneitä on kohdeltava oikeudenmukaisesti ja heidän ihmisarvoaan kunnioittaen.

Putkalain 14 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan vapautensa menettäneen kuljetus on suoritettava niin, ettei kuljetusaika muodostu kohtuuttoman pitkäksi huomioon ottaen kuljetuksen syy, kuljetusmatka ja kuljetettavan terveydentila.

Arviointia

Selvityksen mukaan kantelija pyysi päästä tekemään tarpeensa ollessaan poliisiauton kuljetustilassa, mutta se ei ollut olosuhteet huomioon ottaen mahdollista tehtävän alkuvaiheessa, vaan se olisi vasta onnistunut myöhemmin.

Pidän saadun selvityksen perusteella ilmeisenä, ettei kantelijan pyyntöön ole välittömästi voitu suostua. Selvityksen perusteella kantelijaa kuljettanut poliisipartio oli estynyt siirtämään kiinniotetut nopeammin poliisiasemalle. Yleisesti totean, että poliisin tulee kuljetusaika ja kuljetusolosuhteet huomioiden pyrkiä varautumaan siihen, että kuljetettavalle väistämättä tulee tarve asioida WC:ssä. Vastuu vapautensa menettäneen kohtelusta kuuluu aina viime kädessä viranomaiselle. Kun saadusta selvityksestä käy ilmi, että tilanne on ollut varsin poikkeuksellinen ja vaatinut paljon resursseja, pidän ymmärrettävänä, että kantelijaa ei ole voitu siirtää nopeammin pois tapahtumapaikalta. Tämä on valitettavaa, mutta en katso asian tältä osin antavan aihetta muuhun kuin, että kiinnitän X:n poliisilaitoksen huomiota edellä toteamaani.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3.1 esittämäni käsityksen vapaudenmenetyksen perusteiden arvioimisesta rikosylikonstaapeli B:n sekä komisario E:n tietoon.

Saatan edellä kohdasta 3.3.2 esittämäni käsityksen vapaudenmenetyksen kirjaamisesta rikoskomisario A:n tietoon.

Lisäksi saatan kohdassa 3.3.3 esittämäni huomiot vapautensa menettäneen kuljetuksenaikaisesta kohtelusta X:n poliisilaitoksen tietoon.

Lähetän lisäksi jäljennöksen tästä päätöksestäni tiedoksi Y:n poliisilaitokselle siinä tarkoituksessa, että pyydän poliisilaitosta ilmoittamaan minulle 31.12.2020 mennessä toimenpiteistään Patja-tietojärjestelmään tehtävien vapaudenmenetyksiä koskevien kirjaamismerkintöjen asianmukaisuuden varmistamiseksi.